

Asia: D/624/04.13.00/2024

Luonnos valtiontalouden tarkastusviraston määräykseksi avoimuusrekisterilain tarkoittamien vaikuttamistoiminnan taloudellisten tietojen muodostamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunto koskien vaikuttamistoimintaan osallistuneiden henkilöiden ja niiden kokonaismäärän muodostamista (kohta 2.1)

Kehitysvammaisten Tukiliitto katsoo, että vaikka vaikuttamistoiminnan avoimuuden ja läpinäkyvyyden lisääminen on tärkeää ja kannatettavaa, määräysluonnoksen vaatimukset ovat monilta osin erittäin vaikeita tulkita ja soveltaa sekä lisäävät kohtuuttomasti esimerkiksi kansalaisjärjestöjen hallinnollista taakkaa tilanteessa, jossa samalla järjestöjen rahoitusta leikataan merkittävästi, vaikka tarve erityisesti sote-järjestöjen työlle on kasvanut ja kasvaa sote- ja sotu-leikkausten vuoksi entisestään.

Vaikuttamistoimintaa tekeviin henkilöihin tulee Tukiliiton näkemyksen mukaan määräysluonnoksesta poiketen lukea vain avoimuusrekisteriin ilmoitettavaa yhteydenpitoa tehneet henkilöt, ja taustatyöhön osallistuneet tulee jättää raportointivelvollisuuden ulkopuolelle. Juuri tiettyyn vaikuttamisen toimeen liittyvän taustatyön erottaminen monenlaisesta esimerkiksi kaltaisessamme sote-järjestössä tehtävästä vaikuttamistoiminnasta ja sitä tukevasta työstä olisi joka tapauksessa erittäin haasteellista. Luottamushenkilöiltä ja vapaaehtoisilta ei myöskään ole perusteltua eikä esim. sote-järjestölle oikein edes mahdollista edellyttää ainakaan vaikuttamistoiminnan taustatyöhön käytettyjen työtuntien määrän raportointia.

Kannatamme SOSTEn ehdotusta siitä, että vaikuttamistoimintaan osallistuneiden henkilöiden lukumäärän ja työmäärän sijaan ilmoitusvelvolliset, kuten vaikuttamistyötä tekevät järjestöt, ilmoittaisivat suuruusluokittain arviot varsinaisesta vaikuttamistoiminnastaan, ei taustatyöstä. Tämä vastaisi avoimuusrekisterilainsäädännön valmistelussa alun perin linjattua ja toteuttaisi riittävästi lain tavoitteita sekä tuottaisi riittävän vertailukelpoista tietoa ilman, että hallinnollinen taakka muodostuu kohtuuttomaksi.

Lausunto koskien vaikuttamistoimintaan osallistuneiden henkilöiden vaikuttamistoimintaan käyttämien henkilötyövuosien muodostamista (kohta 2.2)

Määräyslunnon mukainen vaatimus, että kaikkien ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvaan vaikuttamistoimintaan ja esityksen mukaan siis myös sen taustatyöhön osallistuvien henkilöiden (ml. luottamushenkilöt ja vapaaehtoiset) vaikuttamiseen liittyvästä työstä pidettäisiin tarkkaa ja todennettavissa olevaa tuntikirjanpitoa on esimerkiksi sote-järjestöille siitä aiheutuvien kustannusten ja hallinnollisen taakan näkökulmasta aivan liian raskas ja ylimitoitettu ja siten kohtuuton. Se tekee (yhdessä toimintaan kohdistuvien merkittävien rahoitusleikkausten kanssa) vaikuttamistoiminnasta käytännössä monille järjestöille jopa lähes mahdotonta ja siten rapauttaa kansalaisyhteiskuntaa sekä heikentää esim. eri tavoin haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten äänen saamista kuuluviin yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, heikentäen päätöksenteon ja tehtävien päätösten laatua ja vaikuttavuutta.

Tukiliitto yhtyy tältäkin osin SOSTEn näkemyksiin: realistisempi ja selkeämmin tilannetta kuvaava tulos saataisiin määräämällä ilmoittamaan suoraan vuositason arviot, kuten avoimuusrekisterilain esitöihin on kirjattu, varsinaiseen vaikuttamistoimintaan käytetyistä henkilötyövuosista, ja tämä myös täyttäisi riittävästi sääntelyn tavoitteet pitäen hallinnollisen taakan kohtuullisena.

Lausunto koskien vaikuttamistoimintaan liittyvien markkinointi- ja edustamiskulujen muodostamisesta (kohta 2.3)

Myös tässä Tukiliitto yhtyy SOSTEn näkemyksiin ja kannattaa sen ehdotusta, että kiinteistöistä aiheutuneet kulut jätetään ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle. Edustamisen kuluja on järjestöissä käytännössä mahdotonta erottaa muista kiinteistön käytön kuluista, kun edustamisen luonteinen toiminta järjestöissä tapahtuu normaalisti samoissa tiloissa kuin järjestön muukin toiminta.

Myös markkinointikulujen kovin tarkka raportointi voi olla esimerkiksi sote-järjestöille haastavaa, sillä mitään materiaaleja ei järjestöissä yleensä tehdä vain yhtä tarkoitusta varten, kuten käytettäväksi johonkin avoimuusrekisteriin raportoitavaan vaikuttamisen toimeen, vaan silloin kun materiaalia on ylipäänsä mahdollista teettää, se teetetään tyyppillisesti palvelemaan mahdollisimman monissa eri yhteyksissä. Edustamiseksi katsottaviin tilaisuuksiin, kuten erilaisiin kokouksiin, neuvotteluihin ja keskusteluihin, osallistuu harvoin vain toimijoita, joihin vaikuttaminen kuuluu avoimuusrekisteriin raportoinnin piiriin. Koska raportoitavien markkinointi- ja edustuskulujen erottelu olisi siten esimerkiksi järjestötoimijoille hyvin vaikeaa ja työlästä, katsomme, että kohtuulliseen hallinnolliseen taakkaan pyrittäessä niistä riittäisi sääntelyn tarkoituksenkin valossa ilmoittaa vain ilmoitusvelvollisen toimijan oma arvio ilmoitusvelvollisuuden alle kuuluvaan vaikuttamistoimintaan kohdentuvista markkinointi- ja edustuskuluista (kiinteistön käytön kuluja lukuun ottamatta). Tämä myös vastaisi paremmin niin käytännön todellisuutta kuin avoimuusrekisterilain esitöiden toteamusta siitä, että taloudelliset tiedot perustuvat ilmoitusvelvollisen organisaation omaan parhaaseen arvioon asiasta.

Muut havainnot

Määräysluonnoksen mukainen hallinnollisesti hyvin kuormittava sekä myös erityisesti pienemmille toimijoille, kuten järjestöille, merkittäviä kustannuksia (niin käytettyjen resurssien kuin esim. tuntikirjanpitojärjestelmän hankkimisen osalta) aiheuttava taloudellisten tietojen raportointi ei ole linjassa avoimuusrekisterilain esitöiden eikä myöskään esimerkiksi hallitusohjelman tai kansalaisjärjestöstrategian kanssa. Riittävän selkeät ja vertailukelpoiset vaikuttamistoiminnan taloudelliset tiedot on saatavissa keventämällä ja järjeistämällä määräysluonnosta sen suuntaisesti kuin tässä lausunnossamme - samoin kuin suuressa valtaosassa muistakin lausunnoista - on esitetty. Määräyksen jatkovalmistelussa kannattaa nähdäksemme huomioida myös raskaista ja epäselvistä todentamis- ja raportointivelvollisuuksista tarkastusvirastolle esim. todennäköisesti lisääntyviin neuvontatarpeisiin vastaamisen muodossa aiheutuva hallinnollinen taakka. Tämänkin raportoinnin ja sitä koskevan sääntelyn (määräyksen) suunnitteluun ja toteuttamiseen tulee aktiivisesti osallistua mm. vammaisjärjestöjä, mitä edellyttää jo Suomea sitova YK:n vammaissopimus.

Erityisesti tässä ajassa monenlaisten säästöjen ja leikkausten keskellä on olennaisen tärkeää turvata eri tavoin haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä auttavien ja tukevien kansalaisjärjestöjen mahdollisuudet suoriutua yhteiskunnallisesti hyvin merkittävästä perustyöstään. Tämä ei voi toteutua, jos vaikuttamistoiminnan taloudellisten tietojen raportoinnista aiheutuu ilmoitusvelvollisille kohtuutonta hallinnollista taakkaa sekä erityisesti pienillä (ja järjestöleikkausten myötä yhä pienenevillä) resursseilla toimittaessa myös merkittäviä kustannuksia.

Salisma Tanja
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry